

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه سمنان

دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد MBA - مدیریت تکنولوژی

عنوان:

بررسی تأثیر قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش بر

عملکرد نوآوری با اثر میانجی فرایند نوآوری:

(در سازمان‌ها با فناوری پیشرفته)

استاد راهنما:

دکتر عباس علی رستگار

استاد مشاور:

دکتر محسن شفیعی نیک آبادی

پژوهشگر:

صفورا الهی

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات، و نوآوری‌های ناشی از این پایان نامه
متعلق به دانشگاه سمنان است.

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

و

تمامی آنانیکه بر این باورند:

سرمایه‌ایی سودمندتر از عقل نیست، و عقلی چون

دوراندیشی، و دانشی چون اندیشیدن، و شرافتی چون

دانش^۱

^۱ _ امام علی (ع)؛ نهج البلاغه، حکمت ۱۱۳

تشکر و قدردانی:

حمد و سپاس خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. در اینجا بر خود لازم می‌دانم از تمامی اساتید و معلمان بزرگوارم، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر نمایم.

از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر عباس علی رستگار که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده‌اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

از جناب آقای دکتر محسن شفیعی نیک آبادی به عنوان مشاور که با راهنمایی خود مرا مورد لطف قرار داده‌اند کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

از جناب آقایان دکتر امین بیدختی و دکتر گل ارضی که قبول زحمت نمودند و کار داوری پایان نامه بنده را انجام دادند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده:

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی تأثیر قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش بر عملکرد نوآوری در شرکت‌ها با فناوری پیشرفته واقع در تهران بوده است. روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش واحدهای تحقیق و توسعه ۲۸۵ شرکت دارای فناوری پیشرفته واقع در تهران است؛ و نمونه مورد بررسی بر اساس جدول مورگان و قابلیت اجرایی لیزرل برای تحلیل مدل ۱۶۴ سازمان تعیین گردید، و تعداد ۱۳۳ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. بر اساس مدل مفهومی پژوهش پرسشنامه‌هایی آماده و مورد استفاده قرار گرفت. برای تعیین روایی محتوا پرسشنامه از مشورت و نظرات اساتید راهنما و مشاور و کارشناسان ارشد بخش تحقیق و توسعه، و برای تشخیص روایی پرسشنامه، از روش تحلیل عاملی تاییدی بهره گرفته شد. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ استفاده شده است. در سطح توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری به توصیف و تلخیص ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد نمونه در تحقیق پرداخته شد. در آمار تحلیلی این تحقیق برای آزمودن معناداری روابط میان سوالات و متغیرها و برازش مدل‌های اندازه‌گیری به دست آمده و سنجش روایی عاملی از تحلیل عاملی تاییدی استفاده گردید و در نهایت نیز به منظور بررسی اثرات میان متغیرهای تحقیق از مدل معادلات ساختاری و بطور اخص تکنیک تحلیل مسیر استفاده شد. نتایج بدست آمده دو فرضیه مربوط به اثر معنادار قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش بر فرایند نوآوری و عملکرد نوآوری را مورد تایید قرار داد، اما فرضیه مربوط به تأثیر معنادار فرایند نوآوری بر عملکرد و بالطبع اثر غیر مستقیم قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش بر عملکرد تأیید نشدند.

کلمات کلیدی: قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش، فرایند نوآوری، نوآوری اکتشافی،

نوآوری استخراجی، عملکرد نوآوری

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱) مقدمه
۲	۲-۱) بیان مساله
۴	۳-۱) اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۶	۴-۱) اهداف و سؤالات تحقیق
۷	۵-۱) فرضیات تحقیق:
۸	۶-۱) جامعه و نمونه آماری
۹	۷-۱) قلمرو زمانی، مکانی و موضوعی تحقیق
۹	۸-۱) تعاریف مفهومی و عملیاتی واژگان
۱۲	۹-۱) ساختار فصل‌های پایان نامه
۱۳	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۴	۱-۲) مقدمه
۱۴	۲-۲) دانش
۱۵	۳-۲) مدیریت دانش

۱۸	مدل‌های مدیریت دانش (۴-۲)
۱۸	مدل نوناکا و تاکوئیچی (۱-۴-۲)
۲۰	مدل پایه‌های ساختمان دانش (۲-۴-۲)
۲۱	مدل گلد و همکاران (۳-۴-۲)
۲۵	فرایندهای مدیریت دانش (۵-۲)
۲۸	قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش (۶-۲)
۲۹	فرایند اکتساب دانش (۱-۶-۲)
۳۱	فرایند تبدیل دانش (۲-۶-۲)
۳۳	فرایند بکارگیری (۳-۶-۲)
۳۴	فرایند حفاظت (۴-۶-۲)
۳۵	عملکرد (۷-۲)
۳۶	عملکرد نوآوری (۸-۲)
۳۸	فرایند نوآوری (۹-۲)
۴۱	انواع فرایند نوآوری (۱۰-۲)
۴۳	نوآوری اکتشافی و نوآوری استخراجی (۱۱-۲)
۴۶	مدیریت دانش و نوآوری (۱۲-۲)
۴۸	مدیریت دانش و عملکرد (۱۳-۲)

۵۱ نوآوری و عملکرد (۱۴-۲)
۵۳ صنایع با فناوری پیشرفته (۱۵-۲)
۵۴ تحقیق و توسعه در صنایع با فناوری پیشرفته (۱-۱۵-۲)
۵۶ مطالعات پیشین (۱۶-۲)
۵۶ مطالعات داخلی (۱-۱۶-۲)
۵۹ مطالعات خارجی: (۲-۱۶-۲)
۶۶ مدل مفهومی تحقیق (۱۷-۲)
۶۸ جمع‌بندی (۱۸-۲)
۶۸ فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق
۷۱ مقدمه (۱-۳)
۷۱ موضوع و روش تحقیق (۲-۳)
۷۲ جامعه آماری (۳-۳)
۷۲ نمونه آماری (۴-۳)
۷۳ روش نمونه‌گیری (۵-۳)
۷۳ ابزار تحقیق (۶-۳)
۷۵ روایی و پایایی تحقیق (۷-۳)
۷۵ روایی پرسشنامه (۱-۷-۳)

۷۵ پایایی پرسشنامه (۲-۷-۳)
۷۶ روش گردآوری داده‌ها (۸-۳)
۷۶ متغیرهای تحقیق (۹-۳)
۷۷ روش‌های آماری مورد استفاده (۱۰-۳)
۷۷ تجزیه و تحلیل عاملی تائیدی (۱-۱۰-۳)
۷۷ مدل معادلات ساختاری (۲-۱۰-۳)
۷۸ شاخص KMO و آزمون بارتلت (۳-۱۰-۳)
۷۸ نیکویی برازش مدل (۴-۱۰-۳)
۸۰ جمع‌بندی (۱۱-۳)
۷۹ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۸۲ مقدمه (۱-۴)
۸۳ آمار توصیفی (۲-۴)
۸۳ بررسی ویژگی جامعه از لحاظ جنسیت (۱-۲-۴)
۸۴ بررسی ویژگی جامعه از لحاظ سابقه کاری (۲-۲-۴)
۸۵ بررسی ویژگی جامعه از لحاظ وضعیت تحصیلات (۳-۲-۴)
۸۷ آمار استنباطی (۳-۴)
۸۷ آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش (۱-۳-۴)
 آزمون نرمال بودن (شاپیرو ویلک) متغیر قابلیت‌های فرایندی (۱-۱-۳-۴)

مدیریت دانش	۸۸
آزمون نرمال بودن (شاپیرو ویلک) متغیر فرایند نوآوری	۸۸
آزمون نرمال بودن (شاپیرو ویلک) متغیر عملکرد نوآوری	۸۹
شاخص KMO و آزمون بارتلت	۹۰
تحلیل عاملی تاییدی	۹۱
ارزیابی بخش اندازه گیری مدل	۹۲
تحلیل عاملی تاییدی مدل قابلیت های فرایندی مدیریت دانش	۹۲
تحلیل عاملی تاییدی مدل فرایند نوآوری	۱۰۲
تحلیل عاملی تاییدی مدل عملکرد نوآوری	۱۰۸
مدل سازی معادلات ساختاری	۱۱۵
آزمون فرضیه های تحقیق	۱۱۸
تحلیل ضریب R^2	۱۲۲
آزمون فرضیات فرعی تحقیق	۱۲۲
جمع بندی	۱۲۳
فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری	۱۲۳
مقدمه	۱۲۶
نتایج توصیفی پژوهش	۱۲۷
نتایج تحلیل عاملی	۱۲۸

۱۲۹.....	۴-۵) نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها
۱۳۸.....	۵-۵) بحث و نتیجه‌گیری
۱۴۱.....	۶-۵) پیشنهادهای کاربردی
۱۴۴.....	۷-۵) پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی
۱۴۵.....	۸-۵) محدودیت‌ها و موانع تحقیق
۱۴۶.....	۹-۵) جمع‌بندی
۱۴۷.....	منابع و مؤاخذ
۱۶۴.....	ضمیمه شماره ۱: پرسشنامه
۱۶۹.....	ضمیمه شماره ۲: خروجی نرم افزار

فهرست جداول

جدول ۱-۲: مدل‌های مدیریت دانش	۲۲
جدول ۲-۲: فرایندهای مدیریت دانش	۲۶
جدول ۳-۲: انواع فرایندهای نوآوری	۴۲
جدول ۱-۳: طیف لیکرت	۷۳
جدول ۲-۳: ترکیب سؤالات پرسشنامه	۷۴
جدول ۳-۳: میزان آلفای کرونباخ برای پرسشنامه	۷۶
جدول ۱-۴: وضعیت جنسیت مربوط به نمونه	۸۳
جدول ۲-۴: وضعیت سابقه کاری مربوط به نمونه	۸۴
جدول ۳-۴: وضعیت تحصیلی مربوط به نمونه	۸۶
جدول ۴-۴: آزمون شاپیرو ویلک برای متغیر قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش	۸۸
جدول ۵-۴: آزمون شاپیرو ویلک برای متغیر فرایند نوآوری	۸۹
جدول ۶-۴: آزمون شاپیرو ویلک برای متغیر عملکرد نوآوری	۸۹
جدول ۷-۴: آزمون کایزر-میر-اوکلین و بارتلت	۹۱
جدول ۸-۴: میزان برازش مدل	۱۱۸
جدول ۹-۴: ضرایب مسیر، آماره‌ی t و ضریب تعیین (متغیر وابسته: عملکرد نوآوری)	
.....	۱۱۹
جدول ۱۰-۴: ضرایب مسیر، آماره‌ی t و ضریب تعیین (متغیر وابسته: فرایند نوآوری)	
.....	۱۱۹
جدول ۱۱-۴: ضرایب مسیر، آماره‌ی t و ضریب تعیین (متغیر وابسته: عملکرد نوآوری)	
.....	۱۲۰

جدول ۴-۱۲: ضرایب مسیر، آماره‌ی t و ضریب تعیین (متغیر وابسته: عملکرد نوآوری)

۱۲۰

جدول ۴-۱۳: روابط میان متغیرهای تحقیق.....

جدول ۴-۱۴: اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل در حالت تخمین.....

جدول ۴-۱۵: نتایج تحلیل مسیر فرضیات فرعی.....

جدول ۵-۱: جدول نتایج فرضیه‌های اصلی و همسویی آنها با نتایج مطالعات پیشین

فهرست اشکال

- شکل ۱-۲: مدل حلزونی نوناکا و تاکوئیچی ۲۰
- شکل ۲-۲: مدل پایه‌های ساختمان دانش، پروبست و همکاران ۲۱
- شکل ۳-۲: مدل گلد و همکاران ۲۲
- شکل ۴-۲: مدل مفهومی تحقیق ۶۸
- شکل ۱-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش
در حالت استاندارد ۹۳
- شکل ۲-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش
در حالت معناداری ۹۴
- شکل ۳-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های مدیریت دانش در حالت
استاندارد ۹۶
- شکل ۴-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های قابلیت‌های فرایندی
مدیریت دانش در حالت معناداری ۹۸
- شکل ۵-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش در
حالت استاندارد ۱۰۰
- شکل ۶-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر قابلیت‌های فرایندی مدیریت دانش در
حالت معناداری ۱۰۱
- شکل ۷-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های فرایند نوآوری در حالت استاندارد،
..... ۱۰۲
- شکل ۸-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های فرایند نوآوری در حالت معناداری
..... ۱۰۳

- شکل ۹-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های فرایند نوآوری در حالت استاندارد ۱۰۴
- شکل ۱۰-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های فرایند نوآوری در حالت معناداری ۱۰۵
- شکل ۱۱-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر فرایند نوآوری در حالت استاندارد. ۱۰۶
- شکل ۱۲-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر فرایند نوآوری در حالت معناداری .. ۱۰۷
- شکل ۱۳-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های عملکرد نوآوری در حالت استاندارد، ۱۰۹
- شکل ۱۴-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های عملکرد نوآوری در حالت معناداری ۱۱۰
- شکل ۱۵-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های عملکرد نوآوری در حالت استاندارد ۱۱۱
- شکل ۱۶-۴: مدل اصلاحی همبستگی بین ابعاد و شاخص‌های عملکرد نوآوری در حالت معناداری ۱۱۲
- شکل ۱۷-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر عملکرد نوآوری در حالت استاندارد. ۱۱۳
- شکل ۱۸-۴: مدل همبستگی بین ابعاد و متغیر عملکرد نوآوری در حالت معناداری ۱۱۴
- شکل ۱۹-۴: مدل در حالت استاندارد، ۱۱۶
- شکل ۲۰-۴: مدل اعداد معناداری ۱۱۶
- شکل ۲۱-۴: مدل اصلاحی در حالت استاندارد ۱۱۷
- شکل ۲۲-۴: مدل اصلاحی اعداد معناداری ۱۱۷

فهرست نمودارها

نمودار ۱-۴: نمودار وضعیت جنسیتی پاسخ دهندگان ۸۴

نمودار ۲-۴: نمودار وضعیت سابقه کاری پاسخ دهندگان ۸۵

نمودار ۳-۴: نمودار وضعیت تحصیلات پاسخ دهندگان ۸۶

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه

امروزه، در محیط کسب و کار جدید که مشخصه آن تلاطم و پیچیدگی فزاینده است، توانایی یک شرکت در ایجاد و حفظ مزیت‌های رقابتی در دانسته‌های آنها و نه در مایملکشان قرار دارد. اهمیت مدیریت دانش و رابطه آن با نوآوری به شکل گسترده مورد تأیید واقع شده است؛ این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال می‌باشد که نحوه تأثیر قابلیت‌های مدیریت دانش بر نوآوری و عملکرد در بخش تحقیق و توسعه شرکت‌های دارای فناوری پیشرفته چگونه است. در این فصل به شرح کلیات تحقیق پرداخته می‌شود. در ابتدا به توضیح مسأله و اهمیت آن مبادرت می‌شود. سپس سوالات و اهداف تحقیق را بیان کرده و فرضیات تحقیق ارائه می‌شود. بعد به شرح مختصری از جامعه آماری پرداخته و قلمرو تحقیق تعیین خواهد شد. سپس به تعریف واژگان کلیدی تحقیق پرداخته خواهد شد. در نهایت ساختار سایر فصل‌های تحقیق ارائه می‌گردد.

۱-۲) بیان مسأله

امروزه، دانش اساس بنیادین رقابت می‌باشد (زاک^۱، ۱۹۹۹؛ گرانت^۲، ۱۹۹۶). علیرغم این مسأله، عمل پردازش دانش به تنهایی مزیت استراتژیکی را ضمانت نمی‌نماید (زاک، ۲۰۰۲)؛

^۱ - Zack

^۲ - Grant

بلکه، دانش می‌بایست مدیریت گردد تا منجر به مزیت استراتژیک گردد. بنابراین، اثربخشی اقدامات مدیریت دانش عامل مهمی برای کسب مزیت رقابتی است. علیرغم اهمیتی که در سال‌های اخیر به مدیریت دانش داده شده است، مدل روشنی در مورد متغیرهایی که مدیریت دانش ممکن است تأثیر معناداری روی آنها داشته باشد، وجود ندارد.

مسئله دیگر تغییر منبع اصلی مزیت رقابتی در سال‌های اخیر از کارایی و کیفیت به نوآوری می‌باشد. تحقیقات زیادی در خصوص پاسخ به این سوال اساسی که "چه چیز می‌تواند نوآوری را بهبود ببخشد؟" صورت گرفته است، (به عنوان مثال: فریمن^۱ ۱۹۹۷). با اهمیت یافتن مدیریت دانش به عنوان موضوعی جدید، در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی پدیدار شدند تا میان مدیریت دانش با نوآوری ارتباط برقرار کنند (به عنوان مثال: کارنیرو^۲، ۲۰۰۰).

اهمیت مدیریت دانش و رابطه آن با نوآوری به شکل گسترده مورد تأیید واقع شده است؛ اما با این وجود، کارهای تجربی همچنان در دوران طفولیت خود به سر می‌برند (هال و مایرس^۳، ۲۰۰۶). تأثیرات برنامه‌های مدیریت دانش روی نوآوری و عملکرد سازمان به ندرت در ادبیات موضوع مورد بررسی قرار گرفته‌اند (چویی و همکاران^۴، ۲۰۰۸). مطالعات اندکی به طور تجربی رابطه‌ی میان دانش و عملکرد را بررسی نموده‌اند (تی سنگ^۵، ۲۰۰۸)، بنابراین خلاء مطالعاتی راجع به اینکه چگونه و تحت چه شرایطی اقدامات مدیریت دانش منجر به نتایج بهتر می‌گردند، وجود دارد (لوپز-نیکلاس و مرونو-سردان^۶، ۲۰۱۱). با این شرایط، دشوار است که از ادبیات موجود در مورد رابطه میان مدیریت دانش موثر، نوآوری و عملکرد نتیجه‌گیری شود، زیرا

^۱ - Freeman

^۲ - Carneiro

^۳ - Hall & Mairesse

^۴ - Choi, Poon & Davis

^۵ - Tseng

^۶ - López-Nicolás & mer˜no-Cerdán